

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji
Katedra Prawa Rodzinnego i Praw Rodziny
Katedra Kościelnego Prawa Procesowego

Rok 2015,
Nr 1 (30)
KWARTALNIK

CZŁOWIEK-RODZINA-PRAWO

W tym numerze:

- Paweł Koleśnikowicz*** 3-5
NOWOCZESNE NARZĘDZIE SUKCESJI W PRZEDSIĘBIORSTWACH RODZINNYCH
- Jerzy Nikolajew*** 6-11
ODPOWIEDZIALNOŚĆ MAŁŻONKA PODATNIKA ZA ZOBOWIĄZANIE PODATKOWE
PODATNIKA. WYBRANE ZAGADNIENIA
- Владимир Плукар, Неля Отчак*** 13-17
ОТГРАНИЧЕНИЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ ВМЕШАТЕЛЬСТВА В ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ
СУДЕБНЫХ ОРГАНОВ ОТ СМЕЖНЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ
- Громко Владимир Ярославович*** 18-21
ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА СОВЕРШЕНИЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ ДОЛЖНОСТНЫМИ
ЛИЦАМИ ЗА ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВОМ ФРАНЦИИ

***Z problematyki
prawa polskiego***

NOWOCZESNE NARZĘDZIE SUKCESJI W PRZEDSIĘBIORSTWACH RODZINNYCH

Przemiany historyczno - gospodarcze zapoczątkowane w latach 90 XX wieku sprawiły, że bezdyskusyjna większość krajowych podmiotów gospodarczych powstała po roku 1989. Po ćwierć wieku istnienia wolnego rynku spora część działających przedsiębiorstw – zwłaszcza tych o charakterze rodzinnym – staje przed koniecznością przygotowania i przekazania prowadzonej działalności w ręce kolejnego pokolenia. Jak słusznie zauważa P. Rataj – „w chwili obecnej zbliżamy się do historycznego momentu pierwszej zmiany pokoleniowej w polskim biznesie.” [P. Rataj, Czy plan sukcesji to nowy pomysł marketingowy?, [w:] Magazyn Firm Rodziny, 2012(1), s. 5] Jest to problem istotny i żywy, bo jak „pokazuje najnowsza historia Polski, w ostatnich latach wiele majątków po śmierci ich właścicieli trafia – wbrew ich woli – w zupełnie inne ręce, niż by się mogli tego spodziewać.” [M. Lichoński, Bezpieczna sukcesja w firmach rodzinnych, [w:] Magazyn Firm rodzinnych, 2011 (0), s. 3] Zważywszy na to „wielu przedsiębiorców rodzinnych zastanawia się nad kwestią związaną z przekazaniem firmy następcy. Ostatnio coraz większą popularność zyskuje problematyka szeroko pojętego planu sukcesji”.[P. Rataj, Plan sukcesji jako wyzwanie pionierów firm rodzinnych w Polsce, [w:] Magazyn Firm rodzinnych, 2011 (0), s. 6]

Swoistymi pionierami w przeprowadzaniu sukcesji przedsiębiorstw rodzinnych – prowadzonych na szerszą skalę – są rodziny Państwa Roleski [Konstytucja Firmy Rodzinnej Roleski jako pierwsza w krajowym obrocie prawnym stanowić będzie przewodnią bazę niniejszego artykułu] i Państwa Łapaj. [Grupa Łapaj określa swoją konstytucję jak Statut Dziedzictwa] Przekazując prowadzenie działalności gospodarczej w ręce kolejnego pokolenia zdecydowały się na stworzenie i wprowadzenie do obrotu prawnego nowego rodzaju dokumentu określanego mianem konstytucji rodzinnych. Wspomniane rodziny biznesowe zawarły w nich ustalenia dotyczące; rodziny, prowadzonej działalności gospodarczej, jak i relacji między rodziną a biznesem. Niewątpliwie jest to nowoczesne narzędzie sukcesji w przedsiębiorstwach rodzinnych którego użyteczność - przynajmniej w zarysie – zostanie w niniejszym artykule przedstawiona.

Cel przyświecający tworzeniu konstytucji rodzinnych bardzo trafnie znajdziemy [w dostępnej w Internecie preambule Konstytucji Firmy Rodzinnej Roleski, gdzie założyciele stanowią: „świadomości konieczności zagwarantowania harmonijnego funkcjonowania naszej firmy w kolejnych pokoleniach”, oraz „chcąc uregulować relacje między rodziną a firmą wprowadzamy Konstytucję Firmy Rodzinnej Roleski.” [http://roleski.pl/pl/news/wczesniejsze_wiadomosci/15, 25 VI 2015 roku, godz. 20.00] Istotne więc są dwa założenia; trwanie i harmonijne funkcjonowanie przedsiębiorstwa, oraz płynna i transparentna regulacja relacji między prowadzoną działalnością, a kierującą nią rodziną.

Struktura obecnego w obrocie prawnym dokumentu oparta jest o preambułę i siedem rozdziałów. [http://roleski.pl/pl/news/wczesniejsze_wiadomosci/15, 25 VI 2015 roku, godz. 20.04] Preambuła określa założycieli biznesu rodzinnego i twórców dokumentu, jak również podstawowe wartości, oraz cele wyznaczone przez rodzinę. Rozdział pierwszy zawiera wyjaśnienia dotyczące pojęć związanych z rodziną oraz firmą bazujących na rodzinie nuklearnej jako podstawowej jednostce społecznej w budowaniu trwałości firmy. Zasady ogólne stanowią, w jaki sposób oraz w oparciu o jakie wartości rodzinne tudzież biznesowe należy nieustannie rozwijać firmę. Rozdział drugi zawiera kwestie związane z kierowaniem przedsiębiorstwem wprowadzając i określając rolę jednego z najważniejszych oraz nadrzędnych organów mających wpływ na firmę Roleski – Rady Rodziny. Unormowane są tu również prawa sukcesora firmy piastującego funkcję Dyrektora Generalnego. Na wskroś nowoczesnym rozwiązaniem jest wskazanie przez założycieli firmy osoby spoza grona rodziny – Pana Tomasza Petelickiego – oraz nadanie mu jak i jego rodzinie określonych przywilejów w firmie. Rozwiązanie takie wskazuje jak strategicznie ważny dla firmy jest wybór następcy. [J. Lipiec, Konstytucja Firmy Rodzinnej Roleski jako przykład pierwszego nadzoru właścicielskiego w Polsce, [w:] Przedsiębiorczość i zarządzanie, t. XII, z. 7, s. 41] Kolejny – trzeci - rozdział omawianego dokumentu dotyczy zarządzania i nadzoru zaś w jego zakończeniu omówione są zasady etyczne obowiązujące w firmie Roleski. Rozdział czwarty określa zasady związane z pracą w firmie precyzując warunki, oraz sposób zatrudniania w taki sposób, by zapobiegać zjawisku nepotyzmu. Szósty - przedostatni rozdział konstytucji zatytułowany ‘zasady postępowania’ stanowi o zaleceniach dla rodziny w aspekcie prowadzenia przez nich działalności gospodarczej, oraz o odpowiedzialności przedsiębiorstwa, chociażby w kontekście oddziaływania na środowisko naturalne. Rozdział ostatni zaleca jak postępować w sprawach, które mogą być ważne dla rodziny i biznesu, a dotychczas nie zostały ujęte w przyjętym dokumencie. [Tamże]

Powstaje z punktu widzenia prawa niejako naturalne pytanie o moc wiążącą takiego dokumentu? Mecenas Łukasz Martyniec słusznie twierdzi, że „w konstytucji rodzinnej zawiera się zobowiązania miękkie, dotyczące chociażby wychowania dzieci w określony sposób, czy dobrego mówienia o firmie, ale też opisuje się relacje biznesowe w powiązaniu z relacjami rodzinnymi. Czasem są to wizje i decyzje jednoosobowe założyciela przedsiębiorstwa, czasem koncepcje wypracowane i uzgodnione w gronie rodzinnym.” [http://www.firmyrodzinne.eu/wydarzenia/konstytucja-rodzina, 25 VI 2015 godz. 20.18] Niemniej pamiętajmy, że dokument taki - mający wszak w swoim założeniu skutecznie sprawić sukcesję - daje szansę, aby niektóre kwestie uregulować jeszcze wtedy, gdy założyciel firmy żyje i ma się dobrze. Zazwyczaj więc ma autorytet, dzięki któremu może przekonać wszystkich do przyjęcia określonych zasad dotyczących strategii firmy, podstawowych praw i obowiązków członków rodziny, polityki wypłaty zysku, ochrony masy majątkowej firmy rodzinnej czy wreszcie sposobu rozwiązywania sporów. [Tamże] Z tego punktu widzenia skuteczność zawartych w konstytucji rodzinnej regulacji opiera się nie tyle na mocy prawnej dokumentu – ujętej w formę aktu notarialnego – co na wspólnych uzgodnieniach danej rodziny i autorytecie założyciela, (tudzież założycieli), danego przedsiębiorstwa.

Spoglądając na przedstawiony zarys Konstytucji Firmy Rodzinnej Roleski będącej pierwszym tego typu dokumentem w krajowym obrocie prawnym nie sposób nie zgodzić się z dr J. Lipcem twierdzącym, że „konstytucja firmy rodzinnej jest dokumentem, który ma odniesienie prawne w postaci notarialnej oraz reperkusje sądowe. Akt notarialny reguluje i porządkuje przede wszystkim aspekty majątkowe członków firmy rodzinnej i jest rekomendowanym dokumentem w tych kwestiach. Natomiast odniesienie sądowe wskazuje, co należy robić w przypadku wystąpienia sporów wynikających z zapisu konstytucji. Spory, których członkowie rodziny nie są w stanie rozstrzygnąć w drodze polubownej, rozpatrywane są przez sądy arbitrażowe. Ich tryb określa karta postępowania arbitrażowego oraz regulamin organizacyjny sądu.” [J. Lipiec, Plan ciągłości firmy rodzinnej, [w:] Raport THINKTHANK Dobra Sukcesja – nowoczesne podejście do zarządzania sukcesją i majątkiem w firmach rodzinnych, s. 42]

Oczywiście warto wspomnieć, że konstytucja jest dokumentem dostępnym dla każdej rodziny, jako, że jej tworzenia nie ograniczają żadne specjalne przepisy prawa. W praktyce jednak wykorzystywany będzie przez rodziny parające się działalnością gospodarczą na szerszą skalę i pragnące zachować ład w rodzinie, oraz ciągłość i rozwój w biznesie. Jest to zatem dokument nierozłącznie związany z przygotowaniem i przeprowadzaniem sukcesji w prowadzonej działalności gospodarczej. Dwa [Konstytucja Firmy Rodzinnej Roleski oraz Statut Dziedzictwa Grupy Łapaj] tego typu dokumenty będące w obrocie prawnym, jak i kilkanaście które są przygotowywane, świadczą o potrzebie tego typu umów, oraz stanowią – póki co – swoisty precedens w doktrynie coraz śmielej postulującej do prawodawcy o stworzenie stosownych norm prawnych ułatwiających tworzenie konstytucji rodzinnych i egzekwowanie unormowań w nich zawartych. Jak na razie „treść konstytucji rodzinnej pisze życie, weryfikuje doświadczenie, a prawnik może jedynie nadać tej treści kształt, tak by umowa najwierniej odzwierciedlała intencje rodziny, a zarazem była zgodna z prawem i egzekwowalna.” [http://www.firmyrodzinne.eu/sites/default/files/attachments/Konstytucja_rodzina_Prezentacja_Wardynski_i_Wspolnicy_Zawiercie_27.05.2013.pdf, 25 VI 2015 godz. 20.07]

Warto również zwrócić uwagę na garść statystyki i doświadczenie firm rodzinnych z krajów zachodnich, które swoje konstytucje wprowadzały nieraz już ćwierć wieku temu. Otóż „badanie firm rodzinnych przeprowadzone przez PwC3 akcentuje rolę konstytucji w rozwiązywaniu konfliktów – 28 % badanych globalnie firm wskazuje na ten dokument jako sposób rozwiązywania sporów”. [J. Lipiec, Plan ciągłości firmy..., s. 43] O znaczeniu konstytucji w zarządzaniu firmą rodzinną mogą świadczyć także słowa Nicholasa Oughtreda, prezesa William Jackson and Son: „konstytucja leży na najwyższej półce i zawsze zaglądam do niej, gdy muszę podjąć ważną dla firmy decyzję”. [Coutts, Governance in the Family Business, 2012, za; J. Lipiec, Plan ciągłości firmy..., s. 43] Konstytucję tej firmy - co niewątpliwie warto nadmienić - wdrożoną na początku lat 90. XX w. – modyfikowano już czterokrotnie. Rzecz jasna nie musi to znaczyć, że była błędna – po prostu poprawki wynikały z potrzeby dostosowywania jej do zmiennych warunków prowadzenia biznesu jak i ze zmian w samej rodzinie. Co więcej – jak akcentuje dr J. Lipiec - konstytucja powinna pozwalać na wprowadzanie poprawek ze względu na takie okoliczności, dlatego należy zapisać w niej sposób, jak ich dokonywać. Rewizja tego dokumentu w przyjętych czasookresach jest istotna, aby pismo samo z siebie nie stało się zarzewiem walki w gronie rodziny. [Tamże]

Doświadczenia wielu przedsiębiorstw rodzinnych z państw zachodnich potwierdzają, że właściwie przygotowana i w odpowiednim momencie wprowadzona konstytucja rodzinna sankcjonuje nie tylko nadzór rodziny nad prowadzonym biznesem oparty o obiektywne i przejrzyste kryteria, ale także wzbudza zaufanie wśród obecnych i przyszłych kontrahentów firmy odnośnie stabilności i trwałości prowadzonego biznesu. Rzeczywistość społeczno - gospodarcza będąca posiewem ćwierćwiecza wolności gospodarczej w naszym kraju jest w momencie kiedy spora część rodzin tworzących swój biznes w latach dziewięćdziesiątych przekazuje własność i ster władzy w ręce kolejnego pokolenia. Obecne jak i będące w przygotowaniu konstytucje rodzinne dobitnie świadczą o ich skuteczności, jak i wyznaczają pole dla doktryny – ku refleksji – i prawodawcy – do konkretnych działań legislacyjnych mogących wspomóc i ułatwić powstawanie jak i skuteczność prawną takich dokumentów będących nowoczesnym narzędziem sukcesji dla działalności gospodarczej prowadzonej przez rodziny.

Podsumowując dotychczasowe uwagi odnośnie konstytucji rodzinnych zauważyć należy, że dokumenty te bez wątpienia stanowią nowość w krajowym obrocie prawnym. Ich powstanie jest swoistym *signum temporis* ćwierćwiecza zmian społeczno-ekonomicznych w naszej ojczyźnie i kolejnym krokiem w naturalnym rozwoju firm rodzinnych przekazywanych przez założycieli w ręce następnego pokolenia. Jak trafnie zauważa prof. I. Lipowicz – Rzecznik Praw Obywatelskich – „dostrzeżenie znaczenia firm rodzinnych

w Polsce powinno odzwierciedlać także prawo. (...) Mam tu na myśli przede wszystkim jasne przepisy dotyczące prawa podatkowego, zabezpieczenia społecznego właścicieli i kolejnych pokoleń, a więc przepisy spadkowe i majątkowe, uwzględniające przejęcia na przykład na zasadzie darowizny.” [A. Wejner, Zdrowe państwo z Rodzinnymi. Rozmowa z Rzecznikiem Praw Obywatelskich – prof. Ireną Lipowicz, Magazyn Firm Rodzinnych 3(4)2014, s. 14] Tworzone konstytucje rodzinne – choć w dużej mierze pozbawione egzekwowalnej na ich podstawie skutecznej mocy prawnej – stanowią dobre i nowoczesne narzędzie wspomagające przygotowanie i przeprowadzenie sukcesji w firmie rodzinnej, jak również – przynajmniej na poziomie aksjologiczno-moralnym – zabezpieczają ład w rodzinie i biznesie w perspektywie wielu pokoleń.

Artykuł ukazuje jedynie pobieżny zarys obecnej w obrocie prawnym Konstytucji Firmy Rodzinnej Roleski akcentując pragmatyczną użyteczność tego dokumentu jako swoistego narzędzia ułatwiającego przeprowadzenie sukcesji pokoleniowej w działalności gospodarczej prowadzonej przez rodzinę. Szerszego i bardziej sprecyzowanego opracowania naukowego wymagało by między innymi określenie konkretnych postulatów legislacyjnych ułatwiających zarówno prowadzenie bieżącej działalności gospodarczej przez firmy rodzinne, jak i planowanie przez nie sukcesji pozwalającej przejąć stery przedsiębiorstwa przez kolejną generację danego rodu.

THE MODERN INSTRUMENT OF A GENERATIONAL ASSETS SUCCESSION IN A FAMILY COMPANY

The article describes the outline of the Constitution of Roleskis Family Company, pointing the novelty of this document in the Polish conduct of legal transactions, as well as its causes, structure, form and binding force. It is also shown as a modern instrument of a generational assets succession in a family company. Moreover the article stresses the need for further research of this document in certain areas.

Słowa kluczowe; konstytucja rodzinna, sukcesja, narzędzie
Keywords: family constitution, succession, legal instrument

ODPOWIEDZIALNOŚĆ MAŁŻONKA PODATNIKA ZA ZOBOWIĄZANIE PODATKOWE PODATNIKA. WYBRANE ZAGADNIENIA

Wprowadzenie

Instytucja odpowiedzialności małżonka podatnika za zobowiązanie podatkowe podatnika stanowi ważny element systemu podatkowego państwa z uwagi na swe doniosłe implikacje praktyczne. Z tego względu wydaje się, że powyższe zagadnienia zostały w sposób wystarczający skomentowane przez przedstawicieli doktryny prawa podatkowego a także stały się przedmiotem orzeczeń polskich sądów administracyjnych różnych szczebli. Szczególnie należy zwrócić tu uwagę na opracowanie S. Babiarza, B. Dautera, B. Gruszczyńskiego, R. Hausera, A. Kabata, M. Niezgódka- Medek „Ordynacja podatkowa. Komentarz” Warszawa 2009 oraz pozycji J. Michalskiego „Ordynacja podatkowa. Komentarz”, Warszawa 2002. W niniejszym opracowaniu wykorzystano także dostępne w systemie informacji prawnej LexPolonica orzecznictwo sądów administracyjnych oraz Sądu Najwyższego, które przywołuje się niżej, głównie w przypisach.

W celu całościowego wyjaśnienia problematyki sygnalizowanej w przywołanym tytule należy w pierwszej kolejności odnieść się do zdefiniowania pojęć tam występujących, jakkolwiek nie wszystkie one posiadają cechy definicji legalnej. Należy w tym miejscu zauważyć, że np. w ustawie – ordynacja podatkowa [Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa. Dz. U. z 2012 r., poz. 749] ustawodawca nie zdefiniował pojęcia małżonka podatnika, a jedynie wykorzystał w art. 111 konstrukcję odpowiedzialności członka rodziny podatnika, choć do tej kategorii nie zaliczył małżonka podatnika. Natomiast ordynacja podatkowa w art. 7 już wyraźnie odniosła się do podatnika, a w art. 5 definiowała kwestię zobowiązań podatkowych].

Należy zauważyć, że podatnikiem w rozumieniu analizowanej ustawy jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej podlegająca na mocy ustaw podatkowych obowiązkowi podatkowemu. Z tej legalnej definicji wynika, że krąg podmiotów nią objętych jest dosyć szeroki, tym bardziej że w art. 7 par. 2 przewidziano możliwość ustanawiania w ustawach podatkowych podatnikami innych podmiotów niż te wymienione w art. 7 par. 1. Bycie podatnikiem wynika z przepisów treści prawa materialnego i ma charakter obiektywny, gdyż zależy od tego czy konkretny podmiot zostanie objęty hipotezą konkretnej normy kreującej obowiązek podatkowy, wynikający z ustawy podatkowej. Za takim rozumieniem opowiedziała się, m. in. M. Niezgódka-Medek, która komentując treść art. 7 par. 1 ustawy-ordynacja podatkowa przywołała orzeczenie sądu administracyjnego dotyczące uchylonej już ustawy o zobowiązaniach podatkowych w przedmiocie zbliżonej definicji podatnika do określonej w tamtej ustawie [Autor powołał się na wyrok NSA z 18 marca 1994 r., III SA 1499/93, w którym sąd administracyjny podniósł, że bycie podatnikiem jest stanem obiektywnym wynikającym z przepisu ustawy. Zob. S. Babiarz, B. Dauter, B. Gruszczyński, R. Hauser, A. Kabata M. Niezgódka- Medek, Ordynacja podatkowa. Komentarz, Warszawa 2009, s. 69]. Natomiast na podstawie innego orzeczenia sądu administracyjnego, można przyjąć, że „cechą istotną dla wyodrębnienia kategorii podatnika jest podleganie obowiązkowi podatkowemu”. Nieistotny natomiast był fakt, czy dany podmiot stał się później podmiotem zobowiązania podatkowego czy też był od niego zwolniony. Podobnie ze stosownego orzecznictwa sądów administracyjnych wynikało, że o byciu podatnikiem przesądzało obciążenie danego podmiotu obowiązkiem podatkowym i dotyczyło to nawet podatników znajdujących się w upadłości, co do których sąd stwierdził, że „upadły podmiot gospodarczy pozostawał podatnikiem, do którego stosowano prawa i obowiązki wynikające z ustaw podatkowych” [Takie rozumowanie przyjęto w wyroku z 28 lutego 1997 r., I SA/ Po 1230/96 w oparciu o obowiązującą wówczas ustawę o zobowiązaniach podatkowych]. Stąd też upadły nadal pozostawał podatnikiem i ciążył na nim obowiązek zapłacenia podatku. W ustawie - ordynacja podatkowa nie zdecydowano się również na zdefiniowanie pojęć osoby fizycznej, osoby prawnej i jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, dlatego też należy odnieść się do zasad ogólnych wynikających z prawa cywilnego, dotyczących zdolności prawnej i osobowości prawnej. Natomiast w wyniku zmian Kodeksu cywilnego po 25 września 2003 r. do jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, którym przyznano zdolność prawną przewidziano możliwość odpowiedniego stosowania przepisów o osobach prawnych, jakkolwiek z uwzględnieniem wprowadzonym na podstawie przepisów zwłaszcza ustawy - ordynacja podatkowa [W orzecznictwie sądowym ujawniły się problemy dotyczące statusu takich podmiotów i osób prowadzących w nich działalność. Najwięcej kontrowersji związanych było z relacjami pomiędzy spółkami cywilnymi a samymi wspólnikami.

Jerzy Nikolajew,

Wyższa Szkoła Stosunków Międzynarodowych i Komunikacji Społecznej w Chełmie

W jednym z rozstrzygnięć sąd stwierdził, że obowiązek podatkowy z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych ciążył na wspólnikach spółki cywilnej a nie na spółce (niepublikowany wyrok z 27 kwietnia 2001 r., III SA 429/00) a w innej sprawie sąd wyraził pogląd, że wszystkie uprawnienia i obowiązki wynikające z nieobowiązującej już ustawy z 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym odnosiły się bezpośrednio do spółki cywilnej a nie do jej wspólników (wyrok z 12 października 2005 r., I FSK 168/05].

Natomiast przykładem wykorzystania możliwości przewidzianej w art. 7 par. 2 ustawy – ordynacja podatkowa mogą być podatnicy podatku dochodowego od osób prawnych będący grupą co najmniej dwóch spółek prawa handlowego posiadających osobowość prawną i pozostających w związkach kapitałowych. Z kolei takim zbiorowym podmiotem podatkowym nie uczyniono wspólnie opodatkowanych małżonków, korzystających z możliwości przewidzianych w art. 6 ust. 2 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, gdyż obowiązek podatkowy ciążył na każdym z nich, co oznaczało, że każdy był podatnikiem. Istotne z punktu widzenia rozważanego tematu pozostaje także zdefiniowanie pojęcia zobowiązania podatkowego, którego legalna definicja znalazła się w art. 5 ustawy - ordynacja podatkowa. Z jego treści wynika, że „zobowiązaniem podatkowym jest wynikające z obowiązku podatkowego zobowiązanie podatnika do zapłacenia na rzecz Skarbu Państwa, województwa, powiatu albo gminy podatku w wysokości, w terminie oraz w miejscu określonych w przepisach prawa podatkowego”. Stąd też zobowiązanie podatkowe traktowane jest jako następstwo obowiązku podatkowego i stanowi formę konkretyzacji zindywidualizowanego obowiązku podatkowego, a także powstaje wyłącznie wówczas, gdy powstał już obowiązek podatkowy danego podmiotu. Należy także zwrócić uwagę na podkreślone w doktrynie przedmiotu różnice dotyczące podatków o otwartym lub zamkniętym stanie faktycznym a wynikające z konieczności uwzględnienia początku stanu faktycznego wywołującego taki obowiązek lub sytuację w której obowiązek podatkowy i zobowiązanie podatkowe powstaną równocześnie.

Należy zauważyć, że głównie zobowiązania podatkowe powstają z mocy prawa (z dniem zaistnienia zdarzenia, z którym ustawa podatkowa wiąże powstanie takiego zobowiązania) lub z dniem doręczenia decyzji organu podatkowego ustalającej jego wysokość. Przyjęto także zasadę, że wysokość świadczenia wynikać może wprost z przepisów prawa (tak jak w przypadku opłaty skarbowej), a obliczana według określonego mechanizmu przez podatnika lub płatnika albo w drodze decyzji organu podatkowego od momentu nastąpienia zdarzenia, które wywołało powstanie zobowiązania. Zróznicowano także terminy płatności podatków zależnych od tego, czy zobowiązania powstały z mocy prawa czy w wyniku doręczeń decyzji ustalających jej wysokość. W tym drugim przypadku termin ten określono na 14 dni od dnia doręczenia decyzji.

W zobowiązaniu podatkowym istotnym elementem tam występującym jest pojęcie konieczności zapłaty podatku na rzecz Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego, głównie gmin. Wykorzystano w tym miejscu konstrukcję przewłaszczenia polegającego na wskazaniu podmiotu, którego mienie zasili podatek bez wskazania powiązania zobowiązania podatnika na rzecz określonego budżetu. Poza tym słusznie zauważono w orzecznictwie sądów administracyjnych, że powstanie zobowiązania podatkowego stanowiącego konsekwencję obowiązku podatkowego wcale nie zależy od woli podatnika ale okoliczności je wywołujących [Zob. wyrok NSA z 6 lipca 1999 r., I SA/ Po 2477/98].

Majątek wspólny małżonków

Art. 29 par 1. ustawy – ordynacja podatkowa przewiduje odrębne zasady odpowiedzialności osób pozostających w związku małżeńskim obejmujący majątek odrębny podatnika oraz majątek wspólny podatnika i jego małżonka. Na podstawie przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (art. 31) ustawodawca przewidział, że z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa obejmująca ich dorobek (wspólność ustawowa). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością stanowią majątek odrębny każdego z małżonków. Dorobkiem małżonków są przedmioty nabyte w czasie trwania wspólności ustawowej przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (art. 32 k.r.o). Na mocy art. 33 cytowanej ustawy odrębny majątek każdego z małżonków stanowią przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem wspólności ustawowej, przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił, przedmioty majątkowe nabyte ze środków uzyskanych w zamian za przedmioty wymienione w dwóch punktach poprzedzających, przedmioty majątkowe służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb jednego z małżonków, przedmioty majątkowe służące do wykonywania zawodu, jeżeli zostały nabyte ze środków

należących do odrębnego majątku małżonka wykonującego ten zawód. Nie dotyczy to jednak gospodarstwa rolnego lub przedsiębiorstwa, praw niezbywalnych, przedmiotów uzyskanych z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia albo z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Nie dotyczy to także renty należnej poszkodowanemu małżonkowi z powodu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy zarobkowej albo z powodu zwiększenia się jego potrzeb lub zmniejszenia widoków powodzenia na przyszłość, wierzytelności o wynagrodzenie za pracę lub za inne usługi świadczone osobiście przez jednego z małżonków, praw autorskich twórcy, praw twórcy wynalazku, wzoru lub projektu racjonalizatorskiego. Na mocy art. 47 par. 1 k.r.o małżonkowie mogą w drodze umowy wspólność ustawową rozszerzyć, ograniczyć lub wyłączyć, z tym że rozszerzenie nie dotyczy praw, o których była mowa w pkt. 6, 7 i 8 (art. 49 par 1). Z ważnych powodów każdy z małżonków może żądać zniesienia przez sąd wspólności zarówno ustawowej jak i umownej, a wspólność majątkowa ustaje z dniem oznaczonym w wyroku, który ją znosi (art. 52). [Zob. J. Michalski „Ordynacja podatkowa. Komentarz”, Warszawa 2002, s. 69].

Z kolei dużo więcej wątpliwości występować może w przypadku przyjęcia konstrukcji tzw. rozdzielności majątkowej z wyrównaniem zarobków (przyjętej jako jedna z form rozdzielności majątkowej małżonków), zwłaszcza wówczas, gdy wyrównanie tychże nastąpiłoby dopiero po ustaniu małżeństwa i to wtedy, gdy to ustanie nastąpiło w okresie istniejącej jeszcze odpowiedzialności podatkowej podatnika. [In genere cechy charakterystyczne dla rozdzielności majątkowej małżonków to: istnienie dwóch majątków osobistych, samodzielność i odrębność ich zarządzania, wejście w miejsce dotychczasowego majątku wspólnego dwóch odrębnych części tych majątków oraz suwerenność tworzenia i zarządzania swoim majątkiem przez każdego z małżonków. Należy też zaznaczyć, że dwie odrębne części tych majątków obejmować mają przedmioty majątkowe nabyte samodzielnie przez małżonka po powstaniu rozdzielności, udziały ułamkowe w ustalonej przez małżonków wysokości, w przedmiotach nabytych wspólnie w czasie trwania ustroju rozdzielności na zasadach współwłasności ułamkowej na podstawie Kodeksu cywilnego i udziały ułamkowe w wysokości $\frac{1}{2}$ w każdym ze składników tworzących przed powstaniem rozdzielności majątek wspólny małżonków. Zob. A. Mariański, Odpowiedzialność małżonka i rozwiedzonego małżonka podatnika (płatnika , inkasenta) za zobowiązania podatkowe na gruncie ordynacji podatkowej, „Palestra” 2000, nr 2-3, s. 6]. Problematycznym wydaje się wówczas „pogodzenie” tej instytucji z istotą ustroju rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków, której podstawa sprowadza się przecież do istnienia dwóch odrębnych i tak samo zarządzanych przez każdego z małżonków mas majątkowych. S. Babiarsz stoi na słusznym zresztą stanowisku, że „umowa tego rodzaju może działać od chwili jej zawarcia albo w terminie przyszłym, nie może zaś działać wstecz”. [Zob. S. Babiarsz, B. Dauter, B. Gruszczyński, R. Hauser, A. Kabat, M. Niezgódka- Medek, Ordynacja podatkowa. Komentarz, Warszawa 2009, s. 228].

Należy także wziąć pod uwagę konsekwencje prawne rozwiązania polegającego na rozdzielności majątkowej w przypadku orzeczenia separacji (art.54 par. 1 k.r.o), gdyż oznacza to zaistnienie między małżonkami przymusowego ustroju majątkowego sprowadzającego się do rozdzielności majątkowej. Za przyjęciem takiego stanowiska przemawia także teza wyroku Sądu Najwyższego z 4 czerwca 2004 r., III CK 126/2003. [LexPolonica nr 367846, „Monitor Prawniczy” nr 13, s. 582].

Zasady odpowiedzialności małżonka podatnika za zobowiązania podatkowe podatnika

Znaczące z punktu widzenia odpowiedzialności małżonka podatnika za zobowiązania podatkowe podatnika wydaje się być uregulowanie zawarte w art. 111 par.1 ustawy - ordynacja podatkowa stanowiące, że członek rodziny podatnika odpowiada całym swoim majątkiem solidarnie z podatnikiem prowadzącym działalność gospodarczą za zaległości podatkowe wynikające z tej działalności i powstałe w okresie, w którym stale współdziałał z podatnikiem w jej wykonywaniu osiągając korzyści z prowadzonej przez niego działalności. Dlatego też należy zwrócić uwagę na to, że członkami rodziny podatnika pozostają zstępni, wstępni, rodzeństwo, małżonkowie zstępnych, osoby pozostające w stosunku przysposobienia i osoby pozostające w związku konkubenckim lub partnerskim. Do tej kategorii osób zalicza się także osoby zrównane z nimi, czyli małżonków którzy zawarli umowę o ograniczeniu lub wyłączeniu wspólności majątkowej, małżonkowie których wspólność majątkowa została zniesiona sądownie i małżonkowie pozostający w separacji.

Interesujące wydaje się być także to, że odpowiedzialność majątkiem wspólnym nie dotyczy tych zobowiązań składkowych jednego z małżonków, które powstały przed zawarciem związku małżeńskiego. Za tym wcale nie oczywistym rozwiązaniem optował w swoim wyroku sąd administracyjny

Jerzy Nikolajew,

Wyższa Szkoła Stosunków Międzynarodowych i Komunikacji Społecznej w Chełmie

z 25 czerwca 2009 r., II FSK 312/2008. Swoje rozstrzygnięcie organ orzeczniczy oparł na przepisach ordynacji podatkowej (art. 29 par. 1 w związku z art. 26) oraz na przepisach ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (art. 31 i 32). [LexPolonica nr 2152713].

Także odpowiedzialność określona w art. 11 par 1 ustawy - ordynacja podatkowa została wyłączona w stosunku do osób, które w okresie stałego współdziałania z podatnikiem były osobami wobec których na podatniku ciążył obowiązek alimentacyjny. Osoby trzecie zobowiązane zostały do odpowiedzialności w przypadku stałego współdziałania, pozostającego w związku przyczynowym i czasowym i współkierowania z podatnikiem w wykonywaniu przez niego działalności gospodarczej. W praktyce oznacza to , że nie może to być pomoc okazjonalna lub dorywcza, ani objęta zinstytucjonalizowanymi formami prawnymi w postaci umowy o pracę, umowy o dzieło czy umowy zlecenia. Druga przesłanka przedmiotowa odpowiedzialności kategorii osób trzecich związana jest z czerpaniem korzyści z powyższego współdziałania, do których na podstawie orzecznictwa sądowego można zaliczyć także „wszelkie przysporzenia majątkowe w postaci pieniędzy, rzeczy, darmowych usług świadczonych przez podatnika na rzecz współdziałającego członka rodziny, pozostające w związku z prowadzoną przez niego działalnością”. [Taką argumentację wykorzystał sąd w wyroku NSA z 15 lutego 1984 r., SA/ Wr 41/84, LexPolonica nr 298225].

Należy jednak zasadnie zauważyć, że np. ustawa z 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych nie definiuje pojęcia członka rodziny, stąd też należy stosować definicję legalną sformułowaną w przepisach ordynacji podatkowej, a wcześniej stosowaną w uchylonej ustawie o zobowiązaniach podatkowych. Za przyjęciem takiego rozwiązania przemawia wyrok NSA z 21 lutego 2001 r., I SA/Gd 1012/99. W niniejszym orzeczeniu skonstatowano, że członkiem rodziny jest także osoba pozostająca w faktycznym pożyciu a przyjęta w prawie podatkowym członka rodziny jest zdecydowanie szersza, niż ta wynikająca z Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego [LexPolonica nr 356190].

W innym orzeczeniu sądowno-administracyjnym dotyczącym definiowania pojęcia członków rodziny podatnika na gruncie przepisów ustawy- ordynacja podatkowa sąd zauważył, że krąg podmiotów traktowanych jako członkowie rodziny został zawężony do definicji o specyficznym a nie uniwersalistycznym znaczeniu. Za takim rozwiązaniem w opinii sądu zadecydowało użycie przez ustawodawcę określenia: „ uważa się”, co może wskazywać na szczególne odbiegające od powszechnego przyjętego znaczenia [Zob. wyrok NSA z 25 maja 2012 r., II FSK 21/16/2010, LexPolonica nr 3885899].

W innym orzeczeniu sąd administracyjny zadecydował, że mąż skarżącej jako osoba trzecia w myśl przepisów ustawy- ordynacja podatkowa mógł ponosić odpowiedzialność za zaległości spółki cywilnej dotyczące podatku VAT, za które przeniesiona została odpowiedzialność na niego, gdyż był współnikiem, lecz nie były one jego zaległościami jako podatnika [Zob. wyrok NSA z 7 czerwca 2010 r., I SA/Bd 231/2010, LexPolonica nr 2377243].

W orzecznictwie spotkać można także rozstrzygnięcia dotyczące zakresu odpowiedzialności podatnika pozostającego w związku małżeńskim i związku z hipoteką przymusową na podstawie których uznano, że taka forma zabezpieczenia nie stanowi źródeł odpowiedzialności małżonka dłużnika z majątku wspólnego, ani podstawy wystawienia tytułu wykonawczego przeciwko niemu. Dokonanie wpisu hipoteki przymusowej (kaucyjnej) nie wpływa w zasadzie na możliwość skierowania egzekucji przeciwko małżonkowi podatnika z nieruchomości wspólnej ale zagrożenie realizuje się na podstawie tytułu wykonawczego przeciwko małżonkowi. Zresztą hipoteka kaucyjna nie jest przecież sposobem egzekucji ale jedynie formą zabezpieczenia interesów fiskalnych, np. ZUS w czasie, gdy nie może on jeszcze wystawić tytułu wykonawczego [Zob. postanowienie SN – Izba Cywilna z 16 listopada 2005 r., V CK/2005, LexPolonica nr 2124889 oraz postanowienie SN- Izba Cywilna z 4 grudnia 2013, II CSK 163/2013, LexPolonica nr 8278627]. Trzeba także zauważyć, że na podstawie stosownego orzecznictwa w sprawie odpowiedzialności za zaległości składkowe dłużnika-małżonka, osoba wymieniona w art. 29 ustawy- ordynacja podatkowa jest traktowana jako osoba zainteresowana w rozumieniu art. 477 par. 2 k.p.c i dalej, zaniechanie wezwania jej do udziału w sprawie powoduje nieważność postępowania, o której mowa w art.379 pkt. 5 k.p.c [Zob. wyrok NSA z 20 grudnia 2000 r., III SA 2569/99].

Należy także uwzględnić, że stworzono prawną możliwość prowadzenia jednoczesnej egzekucji przeciwko zobowiązanemu i jego małżonkowi nie będącemu jednocześnie również zobowiązanym. Prowadzenie egzekucji z nieruchomości objętej wspólnością ustawową małżeńską wymaga wystawienia tytułu wykonawczego na ich oboje. Natomiast majątek, do którego może być skierowana egzekucja określają przepisy prawa materialnego dotyczącego danej odpowiedzialności.

W orzecznictwie pojawiła się także teza sprowadzająca się do tego, że do należności ZUS z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, o których mowa w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych stosuje się przepisy działu III ustawy – ordynacja podatkowa, w tym przepisy art. 26 i 29 tej ustawy [Taki modus vivendi zaproponował w swoim orzeczeniu WSA w Gliwicach – wyrok z 28 stycznia 2008 r., I SA/Gl 828/2007, LexPolonica nr 2151794].

Odpowiedzialność rozwiedzionego małżonka

Na podstawie art. 110 par. 1 ustawy - ordynacja podatkowa przewidziano rozwiązanie polegające na tym, że rozwiedziony małżonek podatnika odpowiada całym swoim majątkiem solidarnie z byłym małżonkiem za zaległości podatkowe z tytułu zobowiązań podatkowych powstałych w czasie trwania wspólności majątkowej, jednakże tylko do wysokości wartości przypadającego mu udziału w majątku wspólnym. Odpowiedzialność ta nie obejmuje niepobranych należności wymienionych w art. 107 par. 2 pkt 1 (podatki niepobrane oraz pobrane a nie wpłacone przez płatników lub inkasentów), odsetek za zwłokę oraz kosztów egzekucyjnych powstałych po dniu uprawomocnienia się orzeczenia o rozwodzie. Powyższe przepisy stosuje się także odpowiednio w razie unieważnienia małżeństwa oraz separacji. Orzeczenie rozwodowe, unieważniające małżeństwo lub separacja nie powodują co do zasady ustania odpowiedzialności jednego z małżonków za zaległości podatkowe drugiego z nich. Jednak ograniczenie odpowiedzialności związane jest z zaległościami podatkowymi powstałymi w czasie trwania wspólności majątkowej. Stąd też rozwiedziony małżonek oraz ten, którego małżeństwo unieważniono lub sądownie separowano nie ponosi odpowiedzialności podatkowej za te należności, które powinny być zapłacone przed powstaniem wspólności majątkowej małżeńskiej ani te, których termin płatności przypadł po dacie zniesienia wspólności majątkowej małżeńskiej. Od 20 stycznia 2005 r. przewidziano także instytucję rozdzielności majątkowej, która zastąpiła instytucję zniesienia wspólności majątkowej. Należy także pamiętać, że w wyroku rozwiązującym małżeństwo przez rozwód nie ma możliwości zniesienia wspólności majątkowej małżeńskiej z tą datą, inną niż data uprawomocnienia się wyroku, gdyż obydwie kwestie (majątkowa i rozwodowa) należą do właściwości różnych sądów i nie mogą być objęte żądaniem jednego pozwu [Zob. S. Babiarsz, B. Dauter, B. Gruszczyński, R. Hauser, A. Kabata M. Niezgodka- Medek, Ordynacja podatkowa. Komentarz, Warszawa 2009, s. 531].

Generalnie odpowiedzialność rozwiedzionego małżonka i byłego małżonka to odpowiedzialność solidarna ograniczona do wysokości wartości przypadającego mu udziału w majątku wspólnym. Także umowa o podział majątku wspólnego zawarta między małżonkami albo byłymi małżonkami oraz orzeczenie sądu mają istotne znaczenie dla ustalenia składników majątku wspólnego i jego wartości. Jest to odpowiedzialność osobista obejmująca nie tylko udział małżonka w majątku wspólnym ale i jego majątek osobisty. Trzeba też przypomnieć, że orzeczenia (rozwód, unieważnienie małżeństwa, separacja) wywołują skutki *ex nunc* a separacja powoduje takie skutki jak rozwód, czyli małżonek separowany ponosi odpowiedzialność za zaległości podatkowe a nie za zobowiązania podatkowe [Zob. A. Mariański, Odpowiedzialność małżonka, s. 23 oraz wyrok NSA z 8 kwietnia 2011 r., II FSK 632/2010, LexPolonica nr 2542472].

Podsumowanie

Z powyżej przedstawionego zestawienia wynika, że członkowie rodziny podatnika odpowiadają całym swoim majątkiem solidarnie z podatnikiem prowadzącym działalność gospodarczą za zaległości podatkowe wynikające z tej działalności i powstałe w okresie, w którym stale współdziałali z podatnikiem w jej wykonywaniu, osiągając korzyści z prowadzonej przez niego działalności. Jednak ustawa ordynacja podatkowa do tej kategorii osób nie zalicza małżonków podatników, chociaż zasady współodpowiedzialności obejmują również małżonków, którzy zawarli umowę o ograniczeniu lub wyłączeniu wspólności majątkowej, których wspólność majątkowa została zniesiona przez sąd oraz separowanych małżonków.

Ordynacja podatkowa podstawy odpowiedzialności łączy z koniecznością powstania zaległości dotyczących działalności gospodarczej i osiąganiem korzyści przez członka rodziny powstałych w okresie współdziałania z podatnikiem. Odpowiedzialność ta ograniczona została do wysokości uzyskanych korzyści i nie dotyczy osób, które w okresie współdziałania z podatnikiem były osobami, na których ciążył obowiązek alimentacyjny. O odpowiedzialności podatkowej współmałżonka (jeśli zostanie zaliczony do

kategorii osób trzecich) organ podatkowy orzeka w drodze decyzji konstytutywnej. Zobowiązanie osoby trzeciej posiada także charakter akcesoryjny a wygaśnięcie zobowiązania podatnika powoduje wygaśnięcie zobowiązania osoby trzeciej. Także po rozwodzie oraz w separacji przewiduje się odpowiedzialność podatnika i rozwiedzonego małżonka za zaległości podatkowe z tytułu zobowiązań powstałych w czasie trwania wspólności majątkowej [Zob. S. Brzeszczyńska [w:], B. Bieniek, A. Bieranowski, S. Brzeszczyńska, J. Ignaczewski, G. Jędrejek, A. Stępień-Sporek, *Małżeńskie prawo majątkowe. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2011, s. 581-582].

***RESPONSIBILITY OF A TAXPAYER'S SPOUSE FOR THE TAXPAYER'S TAX LIABILITIES.
SELECTED ISSUES***

This paper refers only to the selected issues related to the responsibility of a taxpayer's spouse for the taxpayer's tax liabilities. In the introduction, the author addresses the issues relating to the statutory definition of key terms used in the paper i.e. taxpayer, taxpayer's spouse or tax liability. Then, the essence of a tax liability is analysed, while further parts deal with the regimes of joint and separable property of the spouses as well as common property of spouses. These considerations are followed by the comments on the principles governing responsibility of the taxpayer's spouse and examples of case law of administrative courts in this field. The author addresses the issues related to the responsibility of a divorced spouse for the taxpayer's tax liability. The last part of the paper contains the summary specifying that the tax regulations provide for the responsibility of the taxpayer's family members with all their assets, jointly with the taxpayer pursuing business activities, for the default in tax payment in connection with such activities in a period, in which they continuously cooperated with the taxpayer in the pursuit thereof, while deriving financial benefits from the said activities. However, tax regulations do not encompass a taxpayer's spouse in this category, although the principles of joint responsibility include also the spouses who have entered into an agreement for limitation or exclusion of community of property, or whose community of property was judicially abolished, or spouses who remain in separation.

Słowa kluczowe: podatnik, małżonek podatnika, zobowiązanie podatkowe

Keywords: taxpayer, taxpayer's spouse, tax liabilities

***Z problematyki
prawa ukraińskiego***

ОТГРАНИЧЕНИЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ ВМЕШАТЕЛЬСТВА В ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СУДЕБНЫХ ОРГАНОВ ОТ СМЕЖНЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ

Постановка проблемы. Наделяя представителей органов судебной власти большими полномочиями, государство, с одной стороны, предъявляет к ним высокие требования, но в необходимых случаях применяет к ним также строгую ответственность, в том числе уголовную. С другой стороны, государство обеспечивает судей усиленной охраной, чтобы они могли беспрепятственно, безо всякого постороннего влияния выполнять свои функции, а принимая решения, были убеждены в обеспечении безопасности собственной жизни, здоровья и других прав, как и в безопасности жизни, здоровья и других прав и интересов своих близких.

В юридическом механизме защиты прав и основных свобод человека особое место занимает суд, на который возложено осуществление правосудия.

Состояние исследования. Теоретической основой для изучения вопросов отграничения преступления вмешательства в деятельность судебных органов от смежных преступлений стали публикации таких ведущих ученых: С.С. Аскерова, М.И. Бажанова, В.С. Канцира, О.О. Кваши, М.И. Коржанского, В.А. Клименка, В.В. Мальцева, М.И. Мельника, Л.М. Москвич, В.О. Навроцкого, Г.Ф. Поленова, В.В. Сердюка, Н.В. Сибилевой, В.В. Сташиса, М.И. Хавронюка и других.

Целью данной статьи является освещение основных вопросов, касающихся отграничения преступления вмешательства в деятельность судебных органов от смежных преступлений.

Изложение основных положений. Вмешательство в деятельность судебных органов является лишь одним из социально опасных преступлений, совершаемых по отношению к правосудию. Оно посягает на их интересы в части реализации конституционного принципа независимости судей при осуществлении судопроизводства.

Поэтому, с целью обеспечения правильной квалификации общественно опасных деяний, нужно четко понимать, чем именно отличается вмешательство в деятельность судебных органов от смежных с ним преступлений.

Понятие вмешательства, обычно, определяется как воздействие на сознание и волю судьи со стороны любого лица с целью склонить его к совершению или не совершению определенных процессуальных действий или принятия желаемого судебного решения [Кваша О.О. Проблеми кримінальної відповідальності за втручання в діяльність судових органів / О.О.Кваша // Проблеми пенітенціарної теорії і практики: Щорічний бюлетень / [за заг. ред. А.А. Музики]. – К.: КЮІ КНУВС, 2005, с. 229]. Статья 376 УК Украины предусматривает ответственность за вмешательство, в любой форме, в деятельность судьи с целью помешать выполнению им служебных обязанностей или добиться от него вынесения неправосудного решения. Положение данной статьи требует разъяснений. Во-первых, вмешательство в этом случае должно рассматриваться именно как противоправное влияние, поскольку в общем виде под социальным воздействием понимают «процесс, в котором поведение одного или нескольких человек изменяет состояние других людей» [Новий тлумачний словник української мови: 42000 слів / [за ред. Л.І. Андріївського]. – К.: Аконт, 2004. – Т. 1, с. 750]. Именно процесс, имеющий целью изменение законной деятельности носителей судебной власти, запрещается ст. 376 УК Украины. Во-вторых, выражение «в любой форме» означает, что такое вмешательство может быть любым. В научных источниках отмечается, что способами вмешательства могут быть: просьба, рекомендация, указание, требование, обещание выгод, угрозы в отношении судьи или его близких и тому подобное. Такие действия также могут включать физическую изоляцию судьи, исключающую возможность его участия в рассмотрении дела или материала; угроза обнародовать сведения, порочащие судью, или другие сведения, разглашение которых для него нежелательно; угроза притеснениями или ограничениями по службе; угроза причинения имущественного ущерба, не связанная с угрозой уничтожения или повреждения имущества (например, угроза досрочно предъявить к оплате долговую расписку близкого родственника судьи) и т.п. [Кваша О.О. Проблеми кримінальної відповідальності за втручання в діяльність судових органів / О.О.Кваша // Проблеми пенітенціарної теорії і практики: Щорічний бюлетень / [за заг. ред. А.А. Музики]. – К.: КЮІ КНУВС, 2005, с. 229]. Однако, исходя из

Владимир Плукар, кандидат юридических наук, доцент кафедры уголовно-правовых дисциплин, Львовского государственного университета внутренних дел
Неля Отчак, кандидат юридических наук кафедры гуманитарных дисциплин, Львовского государственного университета физической культуры

системного толкования УК Украины, вмешательством не следует признавать: угрозы убийством, насилием, уничтожением или повреждением имущества. Такого рода угрозы обоснованно считаются таковыми, что выходят за пределы состава рассматриваемого преступления, так как содержат состав самостоятельного преступления, предусмотренного ст. 377 УК Украины. Итак, как видим, вид угрозы может быть основанием для отграничения составов двух преступлений.

Следующий момент состоит в том, что вмешательство возможно лишь путем активных действий, направленных на воспрепятствование порядку осуществления правосудия. Поскольку трудно представить себе ситуацию, когда вмешательство происходит в форме бездействия. Следовательно, если некоторые участники уголовного процесса своим бездействием объективно препятствуют ходу судебного следствия, тогда, при наличии соответствующих признаков, их действия следует квалифицировать по другим статьям УК, например, по ст. 385 УК – отказ свидетеля от дачи показаний.

Состав преступления, предусмотренный ст. 376 УК Украины отсутствует, если вмешательство в деятельность судебных органов осуществляется не в форме воздействия на сознание и волю судьи, а по-другому: через похищение и уничтожение материалов дела, подмену вещественных доказательств, принуждением свидетеля к даче ложных показаний [Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / [за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація]. – К.: Ін Юре, 2003. – 1196 с]. О.О. Кваша отмечает, что к конкретным формам воздействия можно отнести критику судьи в средствах массовой информации (в том числе в прессе) по решению конкретного дела, однако, если в них высказываются критические замечания относительно общей линии уголовной политики, советы и пожелания общего характера, тогда состав такого преступления в этих действиях отсутствует. Поскольку такого рода способы воздействия на суд, в том числе выражаемые через средства массовой информации, политические и социальные оценки конкретных дел, не лишают судью возможности рассмотреть конкретное дело и вынести по нему законное решение [Кваша О.О. Проблеми кримінальної відповідальності за втручання в діяльність судових органів / О.О.Кваша // Проблеми пенітенціарної теорії і практики: Щорічний бюлетень / [за заг. ред. А.А. Музики]. – К.: КЮІ КНУВС, 2005, с. 229]. Однако, представленный вывод автора представляется нам спорным, так как, согласно разъяснениям других исследователей (А.М. Бойко, М.И. Бажанов, М.И. Мельник и др.), само влияние на судью с целью помешать выполнению им служебных обязанностей или добиться вынесения неправосудного решения, образует состав преступления, предусмотренный ч. 1 ст. 376 УК Украины, независимо от того, оставалась ли у судьи возможность рассмотреть конкретное дело и вынести по нему законное решение.

Кроме этого, уголовная ответственность за преступление, предусмотренное ст. 376 УК Украины наступает, независимо от того, насколько успешным и результативным оказалось вмешательство. Если, вследствие вмешательства, судьей было вынесено неправосудное решение, то при наличии всех необходимых признаков состава преступления, совершенное им должно квалифицироваться по ст. 375 УК Украины [Кваша О.О. Проблеми вдосконалення протидії протиправному впливу на осіб, що беруть участь у відправленні правосуддя / О.О. Кваша // Кримінальний кодекс України 2001 року: проблеми застосування і перспективи вдосконалення: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 13-15 квітня 2007 р.: У 2-х ч. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2007. – Ч. 1, с. 28]. При этом возникает вопрос, как квалифицировать действия тех, кто добился такого поведения судьи через подстрекание к совершению соответствующих преступлений.

В литературе существуют разногласия мнений по этому вопросу. Например, О.О. Кваша считает, что если такое вмешательство достигло цели, то есть привело к незаконным действиям со стороны судьи по определенному делу, то действия лица, влияющего на судью, должны квалифицироваться по совокупности преступлений, предусмотренных ст. 376 УК Украины, а также за соучастие в совершении судьей преступления, предусмотренного статьями 375, 364, 365 или 368 УК Украины. Согласно этому мнению, вмешательство в деятельность судьи может иметь признаки подстрекательства к совершению определенного преступления [Кваша О.О. Проблеми кримінальної відповідальності за втручання в діяльність судових органів / О.О.Кваша // Проблеми пенітенціарної теорії і практики: Щорічний бюлетень / [за заг. ред. А.А. Музики]. – К.: КЮІ КНУВС, 2005, с.230].

**Владимир Плукар, кандидат юридических наук, доцент кафедры уголовно-правовых дисциплин,
Львовского государственного университета внутренних дел
Неля Отчак, кандидат юридических наук кафедры гуманитарных дисциплин, Львовского
государственного университета физической культуры**

Несколько иную позицию выражает В.А. Навроцкий. По его словам, подстрекательство судьи к вынесению заведомо неправосудного решения, к злоупотреблению властью или превышению своих должностных полномочий является более опасным видом преступной деятельности, чем совершение действий, предусмотренных ст. 376 УК Украины. По этой причине здесь должно вступать в действие правило квалификации преступлений, в соответствии с которым, при конкуренции норм о соучастии в более опасном преступлении и содеянии менее тяжкого проступка, приоритет отдается норме, предусматривающей ответственность за более тяжкое посягательство [Навроцкий В.О. Злочини проти правосуддя. Лекції для студентів юридичного факультету / В.О. Навроцький. – Львів: юридичний факультет Львівського державного університету ім. Івана Франка. – 1997, с.28].

Если вмешательство в деятельность судьи связано с дачей взятки, то действия виновного следует квалифицировать по совокупности преступлений, предусмотренных статьями 376, 369 УК Украины, поскольку вред наносится не только правосудию, но и правомерной деятельности государственного органа.

Если вмешательство в деятельность судьи осуществляется путем совершения в отношении судьи или его близких более тяжкого преступления против правосудия, которое предусмотрено в статьях 377-379 УК Украины, тогда действия виновного не подлежат квалификации по статье 376 УК Украины. О.О. Кваша считает ошибочными рекомендации отдельных ученых квалифицировать по совокупности преступлений посягательства, в которых «способом воздействия является угроза убийством, причинением вреда здоровью, уничтожением или повреждением имущества» [Кваша О.О. Проблеми кримінальної відповідальності за втручання в діяльність судових органів / О.О.Кваша // Проблеми пенітенціарної теорії і практики: Щорічний бюлетень / [за заг. ред. А.А. Музики]. – К.: КЮІ КНУВС, 2005, с. 87]. По мнению этого исследователя, формой вмешательства в деятельность судебных органов может быть угроза или насилие в отношении судьи, народного заседателя или присяжного (ст. 377 УК Украины), умышленное уничтожение или повреждение имущества судьи, народного заседателя или присяжного (ст. 378 УК Украины), посягательство на жизнь судьи, народного заседателя или присяжного (ст. 379 УК Украины). В таких случаях ст. 376 УК Украины является общей нормой по отношению к нормам специальным, предусмотренным статьями 377-379 УК Украины, а потому по общему правилу применяться будет специальная норма. Это является свидетельством близости данных составов преступлений, прежде всего, по их объективным признакам. Это значит, что составы преступлений, предусмотренных статьями 377-379 УК Украины, следует рассматривать как специальные формы противоправного вмешательства, о котором идет речь в статье 376 УК Украины.

О.О. Кваша доказывает свою позицию следующим образом: если «любая форма вмешательства в деятельность судьи», в мысль ст. 376 УК Украины, признается законодателем препятствием законной деятельности судьи по осуществлению правосудия, то и вмешательства в такую деятельность в тех же целях в форме посягательства на здоровье, физическую неприкосновенность (ст. 377 УК Украины), собственность (ст. 378 УК Украины), жизнь (ст. 379 УК Украины) лиц, осуществляющих такую деятельность, можно рассматривать как специальные составы вмешательства в указанную деятельность [Кваша О.О. Проблеми вдосконалення протидії протиправному впливу на осіб, що беруть участь у відправленні правосуддя / О.О. Кваша // Кримінальний кодекс України 2001 року: проблеми застосування і перспективи вдосконалення: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 13-15 квітня 2007 р.: У 2-х ч. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2007. – Ч. 1, с. 48]. По убеждению ученого, эти действия являются сложными двообъектными преступлениями. С определенными поправками, их можно рассматривать как квалифицированные виды вмешательства с целью воспрепятствования осуществлению правосудия, предусмотренное ст. 376 УК Украины. Украинские юристы, соотнося рассматриваемые нормы, называют указанные преступления «способом (формой) такого вмешательства» [Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / [за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація]. – К.: Ін Юре, 2003, с.1030]. Вместе с тем, автор указывает, что будет вполне логично и целесообразно рассматривать нормы, предусмотренные в статьях 376-379 УК Украины, как определенную систему, поскольку все они содержат составы противоправного воздействия

Владимир Плукар, кандидат юридических наук, доцент кафедры уголовно-правовых дисциплин, Львовского государственного университета внутренних дел
Неля Отчак, кандидат юридических наук кафедры гуманитарных дисциплин, Львовского государственного университета физической культуры

на законную деятельность суда. О.О. Кваша делает вывод, что содержание ст. 376 УК Украины представляет ненасильственное влияние на судью, в то время как другие рассматриваемые нормы предусматривают насильственное влияние на судебные органы [Кваша О.О. Проблеми вдосконалення протидії протиправному впливу на осіб, що беруть участь у відправленні правосуддя / О.О. Кваша // Кримінальний кодекс України 2001 року: проблеми застосування і перспективи вдосконалення: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 13-15 квітня 2007 р.: У 2-х ч. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2007. – Ч. 1, с.47].

Следует заметить, что в статьях 377-379 УК Украины в отличие от статьи 376 УК Украины нет прямого указания на цель вмешательства или воспрепятствования осуществлению правосудия. Однако, на наш взгляд, на наличие такой цели в данных составах преступлений косвенно указывают имеющиеся в диспозициях приведенных статей словосочетание «в связи с их деятельностью, связанной с осуществлением правосудия». Выражение «в связи с» (связь) в Толковом словаре украинского языка имеет следующее значение: «Соотношение между различными явлениями, основанное на взаимозависимости и взаимообусловленности» [Новий тлумачний словник української мови: 42000 слів / [за ред. Л.І. Андріївського]. – К.: Аконтіт, 2004. – Т. 1, с. 834]. Также значение рассматриваемого выражения является «внутренняя близость с кем-то, чем-то». То есть, в случаях, предусмотренных ст. 377-379 УК Украины, говорится об обусловленности рассматриваемых посягательств на указанных потерпевших их деятельностью по осуществлению правосудия.

Таким образом, преступления, предусмотренные ст. ст. 376-379 УК Украины, образуют подсистему взаимосвязанных, уголовно наказуемых посягательств на независимость суда, которые совершаются путем противоправного влияния на его законную деятельность с целью воспрепятствования осуществлению правосудия или из мести за такую деятельность. Такое вмешательство предусмотрено ст. 376 УК Украины - «в любой форме», а в соответствии со статьями 377-379 УК Украины вмешательство совершается с помощью насильственного воздействия на лиц или на близких родственников лиц, участвующих в осуществлении правосудия.

Отдельным спорным вопросом в уголовно-правовой литературе является оценка случаев, когда частные лица (например, родственники потерпевшего или подсудимого) выражают просьбу в адрес суда о принятии незаконных решений – изменение меры пресечения, необоснованное назначение слишком строгого или, наоборот, слишком мягкого наказания. Поэтому мы согласны в том, что одна лишь просьба о принятии определенного решения судьей по делу или по другим вопросам, входящим в круг его служебных обязанностей, как и общие призывы к проявлению гуманизма и справедливости, не влекут за собой уголовной ответственности [Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / [за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація]. – К.: Ін Юре, 2003. – 1196 с]. Мы также склоняемся к мнению, что этот вопрос нужно регулировать, исходя из конкретной ситуации. Например, если со сходной неправомерной просьбой к судье обращается мать осужденного сына. В таком случае приоритет должен быть за гуманностью, пониманием и сочувствием, а потому, как исключение из правил, не следует наказывать человека за такое обращение.

Вмешательство всегда направлено на деятельность судебных органов, связанную с порядком осуществления правосудия, то есть воздействие осуществляется на судью с целью воспрепятствования выполнению им служебных обязанностей или вынесения им неправосудного решения. Если вмешательство заключается в действиях, направленных на общую деятельность суда, то применение ст. 376 УК Украины исключается [Кваша О.О. Проблеми кримінальної відповідальності за втручання в діяльність судових органів / О.О.Кваша // Проблеми пенітенціарної теорії і практики: Щорічний бюлетень / [за заг. ред. А.А. Музики]. – К.: КЮІ КНУВС, 2005, с.231].

Также не подлежат квалификации по анализируемой статье УК Украины действия виновного, которые совершаются им по мотивам мести за выполнение судьей своих служебных обязанностей или вынесенный им правомерный судебный акт. Такие действия совершаются уже после осуществления правосудия, поэтому могут иметь признаки одного из преступлений, предусмотренных статьями 377-379 УК Украины. Однако, если такие действия совершаются не из мести, а направлены на склонение судьи к изменению (приостановление, прекращение,

*Владимир Плукар, кандидат юридических наук, доцент кафедры уголовно-правовых дисциплин,
Львовского государственного университета внутренних дел
Неля Отчак, кандидат юридических наук кафедры гуманитарных дисциплин, Львовского
государственного университета физической культуры*

отмену, просмотр) принятого по делу решения, тогда действия виновного квалифицируются по ст. 376 УК Украины.

Важным условием, по нашему мнению, при применении ст. 376 УК Украины является то, что действия, которые образуют состав этого преступления, должны быть направлены на воспрепятствование именно законной деятельности судьи – выполнению служебных обязанностей касательно всестороннего, полного и объективного рассмотрения дела и принятие законного судебного решения. Поэтому не подлежит квалификации по статье 376 УК Украины влияние на судью с целью достичь законного решения по делу (например, оправдать невиновного человека), так же, как и действия лица, пытающегося достичь желаемого для него решения в установленном законом порядке (например, подавая апелляции, жалобы, ходатайства).

Заключение. Анализ состава преступления, предусмотренного статьей 376 УК Украины, а также составов смежных преступлений, показал значительную общественную опасность и разнообразие форм вмешательства в деятельность судебных органов. При этом, чтобы четко их разделять, очень важно правильно понимать объективную сторону и другие квалифицирующие признаки каждого из составов смежных преступлений, ведь от этого будет зависеть квалификация деяний и назначение наказания виновному.

DISSOCIATION OF THE CRIME OF INTERFERENCE WITH THE ACTIVITY OF JUDICIAL BODIES FROM NEIGHBORING CRIMES

Vesting the representatives of judicial bodies with authority, the state, on the one hand, claims high requirements of them, applying strict responsibility in necessary cases, including criminal. On the other hand, the state provides intense safeguards to judges, so that they can carry out their functions freely, without any interference; be convinced of the safety of their own life, health, and other rights, as well as the safety of life, health, and other rights and interests of their own people during decision-making.

Court takes a special place in a legal mechanism of the protection of human rights and fundamental freedoms, it administers justice.

Interference with the activity of judicial bodies is just one of the dangerous crimes, which is committed in the field of justice and infringes on its interests with regard to implementation of the constitutional principle of independence of judges in the exercise of legal proceedings.

Therefore, it is necessary to clearly understand the dissociation of the crime of interference with the activity of judicial bodies from neighboring crimes to provide the proper qualification of socially dangerous acts.

The article deals with the dissociation of the crime of interference with the activity of judicial bodies from neighboring crimes. The main features of the dissociation of the crime of interference with the activity of judicial bodies from neighboring crimes are considered, they are: interference with the activity of a judge may be carried out in any form, except the threat of murder, violence, destruction or damage of property; intervention is possible only through active deeds to bar proceeding, etc.

Ключевые слова: отграничение преступления, состав преступления, смежные преступления, вмешательство.

Keywords: dissociation of crime, elements of crime, neighboring crimes, interference.

ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА СОВЕРШЕНИЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ ДОЛЖНОСТНЫМИ ЛИЦАМИ ЗА ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВОМ ФРАНЦИИ

Изучение зарубежного права способствует использованию положительного опыта других государств и избежанию ошибок при решении соответствующих вопросов в национальном уголовном праве. Важное значение для решения национальных уголовно - правовых проблем имеет зарубежный опыт их решения. Его осмысление дает возможность лучше понять национальное право. Изучение иностранного права имеет важное значение для развития уголовного законодательства Украины с учетом тенденций развития европейского законодательства, что на сегодняшний день является объективным процессом в связи с постепенной реализацией курса на вхождение Украины в Европейский Союз.

Вопросы уголовной ответственности за преступления в сфере служебной деятельности постоянно были предметом научных исследований. Значительный вклад в развитие уголовно - правовых знаний о служебных преступлениях сделано в работах В.А. Владимирова, А.А. Жижиленко, Б.В. Здравомыслова, Н.И. Коржанского, М.Д. Лысова, А.Н. Трайнина, Б.С. Утевского и др.. Эти известные ученые в своих трудах основное внимание посвятили общей характеристике преступлений в сфере служебной деятельности. Эта проблема рассматривается и в современных научных исследованиях таких украинских ученых как П.П. Андрушка, В.К. Грищука, В.П. Коваленка, Р.Л. Максимовича, Н.И. Мельника, Н.И. Хавронюка, А.А. Стрижевской и других .

Анализируя работы по указанной проблематике можно сделать вывод о том, что проблема уголовной ответственности за преступления совершенные должностным лицом не получила должного решения.

I.

В этой части работы проведем обзор правового регулирования уголовной ответственности за служебные преступления за законодательством Франции.

Во Франции ответственность за служебные преступления предусмотрена в основном в гл. 2 "О посягательствах на государственные органы, осуществляемые лицами, исполняющими служебные функции" в III разделе Книги четвертой кодекса [Уголовный кодекс Франции [Текст]: принят в 1992 г.: Вступил в силу с 1 марта 1994 г.: С изм. и доп. на 1 янв. 2002 г. / пер. с фр. и предисл. Н. Е. Крылова ; науч. ред. Л. В. Головки, Н. Е. Крылова; Ассоциация Юридический центр. – Спб. : Юридический центр Пресс, 2002. – 648 с], посвященной ответственности за преступления и уголовные деликты, совершенные против нации, государства и общественного порядка. В этом разделе предусмотрена ответственность за такие преступления, как злоупотребление властью против управления, а также в отношении частных лиц, дискриминацию по мотивам происхождения, пола, семейного положения, политических взглядов, профсоюзной деятельности, расовой или национальной принадлежности и т.п., если такая дискриминация осуществляется служебными лицами, посягательство на неприкосновенность жилища, нарушение тайны корреспонденции, взяточничество и незаконное получение процентов. Новый кодекс 1992 из служебных преступлений вывел злоупотребления доверием, осуществляемое государственными служащими. Ответственность за него теперь включена в раздел о преступном присвоении имущества и отнесена к преступлениям и уголовным деликтам против собственности.

В отличие от Уголовного кодекса 1810, дававший в ст. 166 несколько патетическое определение служебного преступления ("всякое преступление, совершенное должностным лицом при исполнении им своих обязанностей, является предательством интересов службы"), ст. 432-1 УК 1992 говорит об ответственности представителя государственной власти, который умышленно нарушает закон своими действиями в ходе выполнения служебных обязанностей.

Рассмотрим основные положения об ответственности за преступления должностных лиц по УК Франции .

Ответственность за взяточничество регулируется ст.ст. 432-10-432-12 УК Франции. Взятка в действующем УК делится на: изъятие должностным лицом сумм, не относящихся, под видом предусмотренных законом (ст. 432-10), так называемое "пассивное взяточничество"(ст. 432-11) и незаконное получение процентов (ст. 432 - 12).

К простой форме взяточничества можно отнести действия, предусмотренные в ст. 432-10. По этой статье наказываются представитель государственной власти или лицо, наделенное особыми полномочиями, если они требуют, получают или под предлогом законных полномочий предписывают взимать ненадлежащие налоги и другие сборы или сумму, превышающую законно установленную.

К так называемой «пассивной» форме взяточничества относятся действия, предусмотренные в ст. 432-11 по которой наказываются представитель государственной власти или лицо наделенное особыми полномочиями или, обладающее выборным мандатом лицо, если они без всяких на то прав прямо или косвенно ходатайствуют или требуют дачи предложений, обещаний, подношений, подарков или каких-либо других выгод за выполнение или невыполнение своих обязанностей, поручений, представительских функций, а также за злоупотребление своим реальным или вымышленным влиянием с целью добиться от государственной или административной власти награды, службы, подряда на выполнение работ или других благоприятных решений.

Отличительная особенность нового УК Франции - ответственность за активное взяточничество (за дачу взятки) помещена не в гл. 2 "О служебных преступлениях", а в гл. 3 "О посягательствах против государственных учреждений, осуществленных частными лицами" и предусмотрена в ст 433-1 - 433-2. Виновные в этом преступлении, как правило, должностными лицами не являются. Так, согласно этим нормам, наказывается всякий, кто, не имея на то прав, лично или через посредников путем предложений, обещаний, подношений, подарков или каких-либо выгод представителю государственной власти или лицу, наделенному полномочиями осуществлять служебные функции, или лицу, обладающему избирательным мандатом, добивается от него, чтобы тот:

1) или сделал или воздержался от совершения действия, входящего в его служебные функции, полномочия или, предоставленные ему выборным мандатом;

2) или злоупотребил своим реальным или предполагаемым влиянием с тем, чтобы добиться от государственной или административной власти наград, служб, заказов или других благоприятных решений.

Наказанию подвергается и любое ответственное служебное лицо, которое поддается на вышеназванные действия взяткодателя и будет ходатайствовать лично или через посредников, о выполнении или воздерживается от какого-либо действия, предусмотренной в п. 1, или злоупотребления влиянием для достижения целей, предусмотренных в п. 2.

II.

Наряду со взяточничеством, в УК Франции 1992 значительное число статей посвящено ответственности должностных лиц за злоупотребление властью. Следует отметить, что новый кодекс, как и прежний, делит этот вид преступления на два класса: 1) злоупотребление властью, направленное против управления (ст.ст. 432-1 - 433-3), и 2) злоупотребление властью в отношении частных лиц (ст.ст. 432-4 - 432-9).

Законодателем расцениваются как злоупотребление властью против управления действия представителей государственной власти, а также лиц, наделенных полномочиями осуществлять служебные функции, или лиц, обладающих избирательным мандатом, которые продолжают выполнять свои обязанности после того, как их официально информировали о решении или обстоятельствах, которые прекращают их служебную деятельность .

Нормы УК 1992 года, направленные на защиту прав граждан от произвола должностных лиц, разбиты на четыре параграфа: §1 предусматривает ответственность должностных лиц за посягательство на личную свободу граждан (ст.ст. 432-4 - 432-6); §2 - ответственность должностных лиц за дискриминацию (ст. 432-7); §3 - ответственность за посягательство на неприкосновенность жилища (ст. 432-8); §4 - ответственность за нарушение тайны корреспонденции (ст. 432-9).

Серьезным преступлением, поскольку за него предусмотрены суровые санкции, является незаконное посягательство на личную свободу граждан. Согласно ст. 432-4 УК 1992 года, ответственности подлежит представитель государственной власти или лицо, наделенное служебными полномочиями, в ходе совершения или по случаю совершения своих функций

или полномочий прикажет или незаконно совершит посягательство на личную свободу (заключением на срок до 7 лет и штраф). Наказание усиливается в случае, если вышеназванное действие выражается в задержании или удержании гражданина более 7 дней.

Если представитель государственной власти или лицо, наделенное служебными полномочиями, в ходе выполнения или по случаю выполнения своих обязанностей или полномочий, осознавая незаконность лишения свободы, не примет меры, чтобы положить конец этому правонарушению, имея для этого властные полномочия, или спровоцирует компетентные органы власти на незаконное вмешательство, то они наказываются тюремным заключением на срок до 3 лет и штрафом (ст. 432-5).

III.

Дискриминацией французское право признает всякое различие, проводимое в отношении физических лиц по причине их происхождения, пола, семейного положения, состояния здоровья, обычаев, политических взглядов, участия в профсоюзной деятельности, их реальной или предполагаемой принадлежности или непринадлежности к какой-либо этнической группе, нации, расы или вероисповедания. Дискриминацией признается также и проведение различий в отношении всех или части членов какого-либо юридического лица (ст. 225-1). Лица, виновные в совершении названного преступления в отношении физических или юридических лиц, наказываются, если эта дискриминация заключается:

- 1) в отказе использовать права, предоставленные законом;
- 2) в препятствовании нормальному осуществлению какой-либо экономической деятельности

(ст. 432-7).

В УК 1992 детально сформулированы случаи нарушения тайны корреспонденции, которое имеет место если какое-либо должностное лицо, агент правительства или почтового управления или при их содействии другие лица, раскрыли вверенные почте письма или их уничтожили.

УК Франции не предусматривает ответственности за служебный подлог. Общеуголовная ответственность за фальсификацию включена в IV раздел "О посягательстве на общественное доверие", который входит в Книгу четвертую УК 1992 года. К уголовной ответственности за фальсификацию привлекаются как частные, так и должностные лица. Если виновным в фальсификации является должностное лицо, то к ней применяется более суровое наказание, чем к частному лицу.

Однако УК 1992 впервые предусматривает уголовную ответственность за фальсификацию юридических лиц. За действия, признаваемые уголовным законом как фальсификация, к виновному юридическому лицу применяются следующие наказания:

- 1) штраф, превышающий в пять раз размер штрафа, который предусмотрен для физического лица за совершение данного преступления;
- 2) ликвидации предприятия; запрет навсегда или сроком на пять лет осуществлять прямо или через посредников профессиональную или социальную деятельность;
- 3) установление юридического контроля сроком до 5 лет за деятельностью предприятия;
- 4) закрытие навсегда или на срок до 5 лет одного или нескольких учреждений виновного предприятия;
- 5) исключение окончательное или сроком до 5 лет из списка предприятий, участвующих в частноправовых сделках с государством;
- 6) запрет навсегда или сроком до 5 лет выпускать акции;
- 7) конфискация предметов, которыми было совершено преступление, а также выгоды, полученной в результате совершения этого преступления, и др. (ст. 441-12).

УК Франции предусматривает ответственность должностных лиц за хищение и уничтожение имущества, вверенного государством. Так ст. 433-4 предусматривает ответственность за уничтожение или хищение документов или ценных бумаг, государственных средств или частного капитала или вещей, денег или акций или замена их на другие, совершенные представителем государственной власти, лицом, наделенным полномочиями осуществлять служебные функции, сотрудником финансового органа, публичным хранителем.

Как за должностное преступление предусмотрена ответственность за разглашение профессиональной тайны. Вопросам ответственности за посягательство на разглашение профессиональной тайны в УК 1492 отведено две статьи (226-13 и 226-14), которые французский законодатель не включил в раздел о служебных преступлениях нового кодекса, а поместил к преступлениям и уголовных деликтов против человека.

Так, согласно ст.226-13 наказывается разглашение секретной информации государственным представителем или лицом, который в силу своей профессии обязан ее не разглашать, а также лицом, временно наделенной такими обязательствами.

Положение вышеназванной статьи не применяются в случае, когда закон предписывает или позволяет разглашать профессиональную тайну. Кроме того, наказание не применяется:

1) к тем, кто информирует судебные, медицинские или административные власти о насилии или лишения, о которых им стало известно и которые применяются к несовершеннолетнему или к лицу, которое не может сопротивляться в силу своего возраста, физическое или душевного состояния;

2) к врачам, которые с согласия потерпевшего сообщают прокурора о расправе, которую они установили в ходе совершения своей работы и которая ему позволяет предположить, что были осуществлены всякого рода сексуальное насилие (ст. 226-14).

Выводы. Отличительная особенность должностных преступлений состоит в том, что они совершаются людьми, которые сами призваны соблюдать и охранять законы. Широкая распространенность этих преступлений, корумпированность государственного аппарата во многих странах Запада заставляет законодателей этих стран принимать особо строгие меры борьбы со взяточничеством, злоупотреблениями и другими опасными должностными преступлениями, и, напротив, не придавать большого значения менее опасным и более распространенным преступлениям

Современная законодательная практика стран Запада свидетельствует о непрекращающихся попытках найти оптимальную линию борьбы с должностными преступлениями.

В заключение отметим, что представленный в настоящей работе опыт зарубежных государств в сфере регулирования ответственности за преступления, совершаемые государственными служащими и лицами, приравненными к ним, а также смежных с ними должностных преступлений весьма разнообразен, часто противоречив и изменчив (даже когда речь идет об одной и той же стране), но, во всяком случае, крайне поучителен.

In this article a theoretical study of foreign experience to establish liability for the offense of officials is carried out. The comparative characteristic of the legal regulation of criminal responsibility for crimes in the service of some of the most developed countries of the West, belonging, like the Ukraine, to the continental legal family, is made. It is proved that analysing foreign regulations is important for the development of criminal law in the Ukraine, taking into account trends in the development of European legislation that today is an objective process in connection with the gradual implementation of the policy of the Ukraine's accession to the European Union.

Ключевые слова: уголовная ответственность, должностное лицо, сравнительная характеристика, преступления в сфере служебной деятельности.

Keywords: criminal responsibility, the official comparative characteristics, crimes in performance.

Informacje ogólne

Rada Naukowa:

Abp dr hab. Andrzej Dzięga, WSAP w Szczecinie
Dr hab. Marta Greszata – Telusiewicz, Prof. KUL

Konsultanci językowi:

Język angielski:

Mgr Paweł Czocho

Język francuski:

Mgr Małgorzata Walencik

Język hiszpański:

Ks. dr Julian Głowacki

Język niemiecki:

Ks. dr Grzegorz Jankowiak

Język włoski:

Ks. dr Julian Głowacki

Redaktor naczelny:

dr hab. Piotr Telusiewicz

Sekretarz redakcji:

dr hab. Piotr Telusiewicz

Opracowanie techniczne:

dr hab. Piotr Telusiewicz

Recenzenci:

Polskie prawo rodzinne:

Abp dr hab. Andrzej Dzięga, WSAP w Szczecinie
Prof. dr hab. Henryk Cioch
Dr hab. Marek Andrzejewski, Prof. US
Dr hab. Zbigniew Kuniewicz, Prof. US

Kościelne prawo procesowe:

Ks. Prof. dr hab. Tomasz Rozkrut, UP JP II
O. Prof. Piotr Skonieczny, O.P., Angelicum, Roma
Ks. dr hab. Tadeusz Syczewski, Prof. KUL
Ks. dr hab. Robert Kantor, UP JP II

Recenzenci dodatkowi:

Dr hab. Marta Greszata – Telusiewicz, Prof. KUL
Ks. dr hab. Piotr Stanisław, Prof. KUL

Adres redakcji:

Collegium Jana Pawła II
p. 535
Al. Raławickie 14
20 - 950 Lublin

tel. (81) 4453539

Email

czlowiek.rodzina.prawo@gmail.com

Wydawca:

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Al. Raławickie 14
Lublin 20 - 950

Czasopismo internetowe wpisane do prowadzonego przez
Sąd Okręgowy w Lublinie rejestru dzienników i czasopism
pod poz. Rej. Pr. 1222.

Data wydania: 30 czerwca 2015 roku
(za miesiące: styczeń, luty, marzec 2015 roku)

ISSN 2299 - 0283